

IV. A BALATON ÁTVONULÓ ÉS TELELŐ VÍZIMADARAINAK ÁLLOMÁNYBECSLÉSE

Dr. Bankovics Attila

Magyar Madártani Intézet, Budapest

A Nemzetközi Vízivad Kutató Iroda (IWRB) 1981 őszen Magyarországon, Debrecenben rendezte évi munkaértekezletét. E konferencián vetődött fel, hogy Magyarország régóta és rendszeresen részt vesz a nemzetközi vízimadár-számlálásokban (szinkron), viszont az országos jelentések nem adnak hű képet a Balaton teljes területéről. A jelentések olykor csak elenyésző mennyiségeket közölnek egy-egy, a Balatonon átvonuló, és ott hosszabb-rövidebb időt eltöltő faj állományáról. Ez a felvetés vezérelt, amikor 1982-ben a Madártani Intézetben témául tűztük ki a Balaton rendszeres vízimadárállomány-felmérését.

Módszer

Tekintettel arra, hogy a madarak nagy része előszeretettel tartózkodik a tószéli nádasövezet nyílt víz felőli oldalán — miáltal a part felől takarásban van —, elsősorban a vízről (hajóról) végzett felmérési módszerre tervezhetünk.

A legpontosabb képet akkor kapjuk a Balaton nyílt vizén tartózkodó madárállomány mennyiségi és minőségi összetételéről, ha a tavat a partvonal közelében haladva (0,5–1,5 km-re a parttól) körülhajózzuk, és ezáltal érintjük a legfontosabb gyülekező-, pihenő- és táplálkozóhelyeket, ahol a domináns fajok legnagyobb tömegei koncentrálnak. Ugyanekkor módunk nyílik a szétszórta található példányok, kisebb csoportok mennyiségeinek feljegyzésére is. A számlálás, a becslés, a fajok szerinti mennyiségek regisztrálása a hajó fedélzetén folyamatos. Csak azokban az esetekben végeztünk a tó autóval való körüljárásával part felőli megfigyelést, amikor a hajózás valami ok miatt meghiúsult. Az általam vezetett felmérések a tó teljes területére irányultak. Egy-egy hajóról végzett teljes felmérés a tó körülhajózásával 2 napot vett igénybe. Néhány esetben előfordult, hogy csak 1 nap állt rendelkezésre. Ilyenkor a tó K-i részén, Tihany és Balatonkenese között végeztem el a számlálást.

A Balaton madármozgalmairól az előbbiek szerint alkotott képet hasznosan egészítették ki a tó körül lakó külső munkatársainknak a szinkron napokon a partról végzett megfigyelései. Ez utóbbi módszerrel a felsorolt helyekről kaptunk adatokat: Tihany (*Kemenesné Kiss Ildikó*), Keszthely és a Badacsony közötti partszakasz (*Hardy János és Hardy Katalin*), Fenékpusztá térsége (*Futó Elemér*) és Fonyód térsége (*Havranek László és Havranek Mihály*).

Említett munkatársainknak ezúton is köszönjük tevékenységüket. Köszönettel tartozom továbbá a Balatoni Regionális Vízmű és a Balatoni Vízügyi Kirendeltség munkatársainak, hajóik személyzetének, akik odaadásal segítették munkámat.

Eredmények

Az állományfelvételekre fordított 17 megfigyelőnapon – amelyek gyakorlatilag mind a téli félévre tehetőek – összesen 71 olyan madárfajt észleltem a vízről, illetve a part felől, melyek jelenlétükkel a Balaton vízfelületéhez vagy légtéréhez kapcsolódnak, ezáltal kisebb-nagyobb szerepük lehet a Balaton anyagforgalmában. Közülük 51 faj a nem énekes (*Non Passeriformes*) rendek képviselője, 20 faj énekes madár (*Passeriformes*) (1. táblázat).

1. táblázat
Table 1

Az észlelt fajok rendek szerinti megoszlása
(1. oszlop: a vizsgált időszakban a Balatonon észlelt fajok száma;
2. oszlop: összehasonlításként a Magyarország területén előforduló fajszám)
Keve (1984) névjegyzéke szerint
The orders observed on Balaton
(1. column: the number of species occurring on Balaton;
2. column: the number of species occurring in Hungary)

	1.	2.
<i>Gaviiformes</i>	4	(3)
<i>Podicipediformes</i>	4	(5)
<i>Pelecaniformes</i>	1	(4)
<i>Ciconiiformes</i>	2	(13)
<i>Anseriformes</i>	24	(37)
<i>Falconiformes</i>	5	(33)
<i>Gruiformes</i>	2	(13)
<i>Charadriiformes</i>	8	(66)
<i>Coraciiformes</i>	1	(4)
<i>Passeriformes</i>	20	(125)
Összesen:	71	

Mint az 1. táblázatból látható, a Balatonon a fajszám tekintetében a legszámtottevőbb az *Anseriformes* rend jelenléte a téli félévben (24 faj). A hazai fajok jelentős hányada a Balatonon megtalálható. Tekintettel arra, hogy munkám is e rend fajainak felmérésére irányult, jelen beszámolómban elsősorban ezek mennyiségi viszonyait értékelem. Feltűnő, hogy a nagy fajszámú *Charadriiformes* rend csupán 8 fajjal képviselt. Az alacsony fajszám – a parti madarak teljes hiánya – a Balaton nyílt partszakaszainak minimálisra szűkült kiterjedésével magyarázható.

A 71 fajból összesen 9 azon konstans fajok száma, amelyek a 17 megfigyelőnapon mindig vagy csaknem minden alkalommal előfordultak (2. táblázat).

2. táblázat
Table 2

A konstans madárfajok mennyiségi viszonyai a Balatonon a teljes felmérések idején
The constant species and the number of individuals counting on the total surface
of Balaton

	1982. III. 16.	1983. I. 18–19.	1983. XI. 29–30.	1984. IV. 5–6.	1984. X. 4–5.
<i>Podiceps cristatus</i>	9	32	25	225	118
<i>Anas platyrhynchos</i>	223	19 400	653	278	768
<i>Aythya ferina</i>	109	4 381	2 336	240	4869
<i>Aythya fuligula</i>	2 760	2 480	4 088	3158	723
<i>Bucephala clangula</i>	10 629	8 684	4 235	1127	—
<i>Fulica atra</i>	788	5 494	11 566	1644	8495
<i>Larus canus</i>	51	164	75	49	—
<i>Larus argentatus</i>	4	31	12	11	112
<i>Larus ridibundus</i>	268	1 972	2 081	644	646

14 azon fajok száma, amelyek ritkaságuk miatt faunisztikai szempontból jelentősek. Ezeket a következők szerint csoportosíthatjuk:

a) ritka hazai fészkelők, melyek adatai a Balaton vonatkozásában jelentősek: *Podiceps griseigena*, *Haliaeetus albicilla*.

b) Magyarországon kis számban megjelenő átvonuló vagy téli vendégfajok: *Netta rufina*, *Aythya marila*, *Clangula hyemalis*, *Somateria mollissima*, *Melanitta nigra*, *Melanitta fusca*, *Mergus serrator*, *Larus fuscus*, *Hydroprogne caspia*;

c) országosan csupán néhány adattal képviselt fajok: *Gavia immer*, *Stercorarius pomarinus*;

d) Magyarországon hitelesen még nem bizonyított faj: *Gavia adamsii*.

A Lúd-alakúak (Anseriformes) mennyiségi viszonyai a Balatonon

A téli fél évben végzett felmérések szerint a 3 év során 24 fajt észleltem. Közülük elsősorban a bukórécék dominálnak. Legszámosabb a kontyos réce (*Aythya fuligula*), a kerce réce (*Bucephala clangula*) és a barátaréce (*Aythya ferina*). Kivételes időszakokban a tőkés réce (*Anas platyrhynchos*) száma is magasra emelkedhet, mint a kedvező áttelelési lehetőséget nyújtó 1982/83-as télen. A ludak közül a vetési lúd (*Anser fabalis*) dominál. Becsléseink szerint 40–70 ezerre tehető a vízre éjszakázni behúzó tömeg nagyságrendje.

Bütykös hattyú (*Cygnus olor*)

Kis számú, de rendszeresen előforduló madár a Balatonon. 1982. XII. 14-én, 1983. I. 18-án és 1983. XI. 29-én Balatonfüreden a kikötő előtt 2 pld. együtt. Ezek állandóan ott tartózkodnak, fészkelési kísérletük és sikeres költésük is volt. 1983. I. 19-én Keszthely előtt 3 pld., 1984. IV. 5-én Balatonedericsnél és Vonyarcvashegynél 1-1 pld., 1984. XI. 17-én Balatonboglárnál 7 pld. együtt. Első megtelepedéseiről a Balaton térségében a következő adatokat szereztem.

1982-ben 2 pár telepedett meg Balatonfürednél. Az egyik fészkekben 5 tojás. A költések sikertelenek. 1983. V. 31-én a Szigliget előtti vizen észleltünk egy nem költő párt. 1984-ben sikeresen költött 1-1 pár a Keszthely és Gyenesdiás

közötti partszakaszon és Balatonfürednél. Az előbbi helyen *Tóth Béla* hajóparancsnok észlelte a 4 fiatal vezető hattyúpárt, amelyekhez egy harmadik öreg példány is csatlakozott. Balatonfürednél a Hajógyár előtti partszakaszon *Tráknay Lajos* hajógépész figyelte meg a másik pár költését. Május végén a partközeli hajóhoz beúszó 2 öregből és 4 fiatalból álló családról bizonyító felvételt is készített.

A Kis-Balatonon 1980-ban észlelte 1 pár sikeres költését (4 fióka) *Futó Elemér* területkezelő. 1981-ben és 1982-ben ott újabb költés nem volt.

Nyári lúd (Anser anser)

Ritkán mutatkozik a Balatonon. A 17 megfigyelési nap során 2 alkalommal észleltem. 1983. I. 19-én Fenékpusztá előtt kisebb-nagyobb csapatokban 297 pld. tartózkodott a vízen. 1984. X. 5-én Tihany közelében 14 pld., Zamárdinál 1 pld.

Nagy lilik (Anser albifrons)

Az éjszakázó vetési lúd – tömeggel kisebb számban – főként novemberben rendszeresen behúz a tóra. Mennyisége csak töredéke a vetési lúdénak. 1983. XI. 29-én Siófoknál az esti behúzáson megfigyelt 340 *A. fabalis* mellett kb. 50 pld. *A. albifrons* volt. Balaton környéki vonulásdinamikájának és számarányának pontosítására további vizsgálatok szükségesek.

Vetési lúd (Anser fabalis)

A Balaton az egyik legfontosabb telelőcentruma e fajnak. A vízen, illetve annak befagyása után a jégen éjszakázó mennyiség 1982–1984 között telen te 40–70 ezerre tehető.

Tőkés réce (Anas platyrhynchos)

Konstans faj. Az őszi és a tavaszi időszakban azonban a nyílt vízen tartózkodó állománya nem éri el az ezret. Legnagyobb mennyiségei ez időszakban: 1984. X. 4-én és X. 5-én a teljes területen 768 pld., 1983. XI. 29-én és XI. 30-án 653 pld. Kivételes esetben – mint az 1982/83-as enyhe télen, amikor február elejéig nem volt jég a Balatonon – nagy tömegben is megjelenhet mint telelő. Ilyenformán 1983. I. 18-án és I. 19-én a teljes területen 19 400 pld.-ra becsültük állományát. Nagy részük, mintegy 13 300 pld. a Keszthelyi-öbölben koncentráldott. Helyi fészkelő állománya vonulási időben rendszerint a kikötők környékén tartózkodik kisebb csapatokban vagy páronként.

Böjti réce (Anas querquedula)

Inkább a Balaton környéki sekélyebb vizek madara. Tavaszi vonuláson azonban kis számban rendszeresen megjelenik a Balaton nyílt vizén is. 1984. IV. 5-én 75 pld., IV. 6-án 7 pld., azaz 82 pld. fordult elő a tó teljes területén mint legnagyobb mennyiség.

Csörgő réce (Anas crecca)

Őszi vonulás idején rendszeresen előfordul, de száma nem éri el a százat. Mint a tőkés récénél, 1983. I. 18-án és 19-én teleléskor e fajnak is magasra szökött a száma, a Balaton teljes területén meghaladta az ezret (1072 pld.). E mennyiség zöme (500 pld.) Fenékpusztá előtt a tőkés réce tömegéhez társult. Tavaszi vonuláson kis számban, páronként mutatkozik.

Nyílfarkú réce (Anas acuta)

A Balaton nyílt vizén ritkán jelenik meg. A 3 év során mindössze egy esetben észleltem. 1983. I. 19-én 3 pld. (1 pár + 1 ♀) tartózkodott a Fenékpusztá előtti szakaszon.

Fütyülő réce (Anas penelope)

Alkalmilag kis számban előfordul. 1982. X. 26-án a Fűzfői-öbölben 1 ♂ pld. elkülönülten más fajoktól. 1984. IV. 5-én Tihany – Révtől Ny-ra 3 pld., Balatonkeresztúrnál 5 pld. tartózkodott.

Kendermagos réce (Anas strepera)

Az utóbbi évtizedekben Európa-szerte megritkult faj. A hazai állomány csökkenésének oka ismeretlen. Meglepő, hogy ezzel szemben a Balatonon viszonylag rendszeresen mutatkozott. A 17 megfigyelőnapból 6 napon előfordult. Egy-egy esetben 17, illetve 42 pld.-t is elérte számuk. 1984. IV. 5-én Balatonfenyves előtt 1 ♂ *A. strepera* 1 *Anas platyrhynchos* ♀-val mozgott párban. További előfordulások: 1982. X. 26-án 3 pld. a Fűzfői-öbölben; 1982. XI. 9-én 8 pld. Balatonszabadi előtt; együtt 1 + 5 + 3 pld. a Fűzfői-öbölben; 1982. XI. 30-án 3 + 2 pld. a Fűzfői-öbölben; 1982. XII. 14-én 32 + 8 + 2 = 42 pld. a Fűzfői-öbölben; 1983. XI. 29-én 3 pld. a Paloznaki-öbölben.

Kanalas réce (Spatula clypeata)

A bőjti récéhez hasonlóan csak a tavaszi vonuláson mutatkozik a nyílt vízen. 1984. IV. 5-én összesen 47 pld., amelyek területenkénti megoszlása a következő. Badacsony 2 pld., Keszthely 2 pld., Fenékpusztá 43 pld. Másnap, IV. 6-án Tihanytól K-re eső vizeken nem észleltem.

Ústökös réce (Netta rufina)

Két esetben észleltem. 1984. IV. 5-én Fenékpusztá előtt vegyes récecsapatban együtt-tartva mozgott 4 pld. (2 ♂ és 2 ♀). 1985. III. 24-én Tihany Ny-i partja előtt *Láng István* akadémikussal figyeltünk meg 1 ♂ pld.-t, amely a barátréce csapatában tartózkodott.

Barátréce (Aythya ferina)

Minden alkalommal előfordult. Száma eléri a néhány ezres nagyságrendet (2–5. táblázat). Szeptember végétől befagyásig, majd a kiolvadástól április közepéig megtalálhatóak csapatai a vízen.

3. táblázat
Table 3

A récefajok mennyiségi megoszlása a Balaton teljes vízfelületén november végi időszakban (1983. XI. 29–30.)
The number of duck-species on the total surface of Balaton end of November

	Példány	%
<i>Anas platyrhynchos</i>	653	5,7
<i>Anas crecca</i>	64	0,5
<i>Anas strepera</i>	3	—
<i>Aythya ferina</i>	2 336	20,5
<i>Aythya fuligula</i>	4 088	35,9
<i>Bucephala clangula</i>	4 235	37,2
<i>Melanitta fusca</i>	4	—
<i>Melanitta nigra</i>	3	—
<i>Mergus albellus</i>	6	—
Összesen:	11 392	99,8

4. táblázat
Table 4

A récefajok mennyiségi megoszlása a Balaton teljes vízfelületén januári időszakban, enyhe, jégmentes tél idején (1983. I. 18–19.)
The number of duck-species on the total surface of Balaton by mild weather conditions (without ice) at middle of January

	Példány	%
<i>Anas platyrhynchos</i>	19 400	53,8
<i>Anas crecca</i>	1 072	3,0
<i>Anas acuta</i>	3	—
<i>Aythya ferina</i>	4 381	12,2
<i>Aythya fuligula</i>	2 480	6,9
<i>Bucephala clangula</i>	8 684	24,0
<i>Clangula hyemalis</i>	3	—
<i>Somateria mollissima</i>	2	—
<i>Mergus merganser</i>	2	—
<i>Mergus albellus</i>	20	0,05
Összesen:	36 047	99,95%

5. táblázat
Table 5

A récefajok mennyiségi megoszlása a Balaton teljes vízfelületén kora tavaszi időszakban (1984. IV. 5–6.)
The number of duck-species on the total surface of Balaton at the beginning of April

	Példány	%
<i>Anas platyrhynchos</i>	278	5,6
<i>Anas querquedula</i>	82	1,6
<i>Anas crecca</i>	2	—
<i>Anas penelope</i>	8	—
<i>Anas strepera</i>	1	—
<i>Spatula clypeata</i>	47	0,9
<i>Netta rufina</i>	4	—
<i>Aythya ferina</i>	240	4,8
<i>Aythya fuligula</i>	3158	63,4
<i>Aythya marila</i>	4	—
<i>Aythya nyroca</i>	25	0,5
<i>Bucephala clangula</i>	1127	22,6
<i>Clangula hyemalis</i>	4	—
<i>Melanitta fusca</i>	2	—
<i>Mergus albellus</i>	1	—
Összesen:	4983	99,4%

Kontyos réce (Aythya fuligula)

Néhány százas nagyságrendben már október elején jelentkezik. Október végére elérheti számuk a néhány ezret. 1982. X. 26-án a Siófoki-medencében 4644 pld., ugyanott 2 hét múlva XI. 9-én 15 695 pld. November közepétől csökken a száma. Az előző mennyiség XI. 30-ra 7182 pld.-ra, majd XII. 14-re

3390 pld.-ra csökkent. Az 1982/83-as enyhe télen az 1983. I. 18–19-i bejárás során 2480 volt a telelő mennyiség (2–5. táblázat).

Cigányréce (Aythya nyroca)

Fészkelő és költöző madár a Balatonon. A nyílt vízben főként a nádasok közelében mutatkozik kora ősszel kis számban, tavaszi vonuláson valamivel gyakrabban. Előfordulások: 1984. IV. 5-én 2 pld. Ábrahámhegynél, 1 pld. Vonyarevashegynél, 4 pld. Keszthelynél, 2 pld. Balatonboglárnál; IV. 6-án 12 pld. Balatonkenesénél, 4 pld. Csopaknál; 1984. X. 4-én Csopaknál 4 pld. Mivel e faj tartózkodási helye főként a vízínövényzettel benőtt részeken, a hajóról be nem látható kisebb tisztásokon van, az előbbi számok nem tükrözhetik a valós balatoni mennyiséget.

Hegyri réce (Aythya marila)

Három esetben észleltem. 1984. IV. 5-én Fonyód–Bélatelep előtt 150-es *A. fuligula* csapatban 4 pld.-t, 1984. XI. 16-án Balatonaliga előtt 1 ♀ pld.-t, 1985. III. 24-én a tihanyi kikötőtől K-re 9 pld.-t észleltünk *Láng Istvánnal*.

Kerceréce (Bucephala clangula)

A kontyos récénél egy hónappal később, november elején érkeznek első csapatai. Fokozatos felszaporodásával november második felében szinte felváltja a kontyos réce tömegeit, amint azok nagy része továbbvonul a Balatonról. E két faj helycseréjére *Keve* (1968) mutatott rá, felméréseink ma is igazolják megállapítását. November végén a *B. clangula* a Balaton domináns récefaja 37,2%-kal (3. táblázat). 1982. XII. 14-én a Siófoki-medencében 3884 pld., ugyanazon a télen 1983. I. 18–19-én 8684 pld. az áttelelő mennyiség a Balaton teljes területén. Kora tavasszal, a kiolvadás után is nagy tömegei gyűlhetnek fel, pl. 1982. III. 16-án 10 629 pld., ami messze meghaladja az eddig észlelt hazai mennyiségeket. Ismervén hazánk más vizein a kerceréce előfordulási arányait, az előbbi számok ismeretében elmondható, hogy e faj fő átvonulási és pihenőterülete Magyarországon a Balatonon van.

Jeges réce (Clangula hyemalis)

Négy esetben észleltem. 1983. I. 19-én Keszthelyen a móló előtt és a part közelében mozgott 2 + 1 pld. 1983. XI. 29-én három különböző helyen is előfordult: Balatonfűzfő 1 pld., Balatonalmádi 2 pld., Balatonfüred 1 pld. 1984. IV. 5-én Keszthely előtt 4 pld. repül fel hajónk elől. 1984. XI. 16-án Balatonkenese előtt a nádas zóna belső szélé mentén úszik 4 pld. Valamennyi megfigyelt példány téli színezetű fiatal, illetve ♀ madár volt.

Pehelyréce (Somateria mollissima)

1983. I. 19-én Balatonkeresztúron a Nyugati-övesatorna befolyásánál a part közelében, más madaraktól elkülönülten tartózkodott 2 tojó színezetű példány. Viszonylag korai megjelenésére utal *Márkus Ferenc* megfigyelése, 1984. IX. 30-án a Tihanyi-félsziget Ny-i oldalán, a Gurbicza-part előtt észlelt 1 pld.-t.

Fekete réce (Melanitta nigra)

Két esetben észleltem. 1983. XI. 29-én Balatonalmádi előtt, partközelen 1 párt, másnap, XI. 30-án Kiliántelep előtt 1 ♀ pld.-t.

Füstös réce (Melanitta fusca)

Öt megfigyelőnapon észleltem. Egy-egy alkalommal több helyen is. 1982. XI. 9-én 1 ♀ pld. a Paloznaki-öbölben tartózkodott, később 2 pld. Zamárdi előtt kb. 2 km-re benn, a nyílt vízben repült fel. 1983. XI. 30-án Balatongyörök

közeliében, a parttól kb. 1,5 km-re repült fel együtt 4 pld. 1984. IV. 6-án a Siófok – Sóstó előtti vízről, a parttól 2,5 km-re repült fel 2 pld. A felsoroltak valamennyien más madaraktól elkülönülten tartózkodtak. Szokatlanul nagy mennyiségben mutatkozott 1984. XI. 16-án és XI. 17-én, amikor összesen 25 pld.-t észleltünk a Balaton teljes körülhajózása során. Ezek területi eloszlása a következő: nov. 16-án Siófok előtt 1 ♀ pld., Sóstó előtt 2 + 1 pld., Paloznak előtt 1 pld.; nov. 17-én Gyenesdiásnál 2 pld., Keszthelynél 4 pld. (2 ♂, 2 ♀), Balatonberénynél 12 pld., mintegy 110-es *Bucephala clangula* csapattal együtt repült fel; Balatonboglárnál 2 pld.

Kis bukó (Mergus albellus)

Bár kis számban, de rendszeresen előfordult. Legtöbbet az 1983. I. 18 – 19-i felmérés során észleltem, amikor 20 pld. fordult elő. Ezek területi megoszlása a következő: jan. 18-án 4 pld. a Siófoki-medencében, jan. 19-én 4 pld. Kiliántelep-nél, 6 + 3 pld. Badacsonyörsnél, 2 pld. Vonyarcvashegynél és 1 pld. Fenékpusztánál.

Nagy bukó (Mergus merganser)

Mindössze két esetben észleltem. 1982. XI. 9-én Balatonszabadinál, illetve 1983. I. 19-én Balatonlelle előtt tartózkodott 2-2 pld.

Örvös bukó (Mergus serrator)

Csupán 1984 őszén mutatkozott. A nov. 16 – 17-i felmérés során több helyen észleltem: XI. 16-án Balatonaligánál 4 pld., XI. 17-én Balatongyöröknél 1 pár (a hím átvedlőben), Balatonmáriafürdőnél 1 tojó színezetű pld., Fonyódnál 1 tojó pld.

Egyéb ritka fajok előfordulásai

Jeges búvár (Gavia immer)

Egy esetben észleltem. 1982. XI. 30-án Balatonalmádi előtt a part közelében, 110 cm vízmélységű helyen tartózkodott szárcsák (*Fulica atra*) csapata és néhány búbos vöcsök (*Podiceps cristatus*) társaságában 1 pld. A közeledő hajónk előtt nem repült fel, hanem lebukott, és ezzel szem előtt veszítettük. Ez volt a faj második balatoni észlelése (Keve, 1968).

Fehércsőrű búvár (Gavia adamsii)

Egy esetben észleltem. 1983. I. 19-én a Tihanyi-félsziget Ny-i partjánál, Örvényes előtt repült fel hajónk mellett 1 pld. Nagy teste, kárókatona mérete, erős, világos csőre, hosszú szárnyai jól láthatók. Balatonudvari irányába repült el. A Balatonon először Fülöp L. Z. észlelte 1977. XI. 25 – 26-án Balatonlellénél (Fülöp, 1982).

Vörösnyakú vöcsök (Podiceps griseigena)

A 3 éves megfigyelési periódus alatt csupán 1982-ben, az őszi vonuláson észleltem kis számban, de rendszeresen. Előfordulásai a következők: X. 26-án 2 pld. Siófoknál, XI. 9-én 4 + 1 pld. a Fűzfői-öbölben, XI. 30-án 2 pld. a Fűzfői-öbölben, 2 pld. Balatonalmádinál és 2 pld. Káptalanfürednél. Valamennyi téliruhás.

Rétisas (Haliaeetus albicilla)

Egy esetben észleltem. 1982. III. 16-án Balatongyöröknél a Szépkiútás felett emelkedett fel 1 adultus példány, majd húzott el a Keszthely környéki hegy felé.

Szélesfarkú halfarkas (Stercorarius pomarinus)

Egy esetben mutatkozott. 1982. X. 26-án Siófok előtt kb. 1,5 km-re a nyílt vízben 1 juv. pld. A madár a vízben ülve egy hátán fekvő dankasirály- (*Larus ridibundus*) dögöt evett. A hajót kb. 25 m-re bevárta.

Hering sirály (Larus fuscus)

1984. IV. 5-én Fonyódnál, kb. 1,5 km-re a parttól 1 kiszínezett adultus példány.

Lócsér (Hydroprogne caspia)

1 pld.-t észleltem 1984. IV. 5-én a Fenékpuszta előtti szakaszon.

Összefoglalás

1. A Balaton nyílt vizének madárvilága csak a téli félévben számottevő.
2. A téli félévi madárvilágban 5 faj az, amely a tízezret meghaladó nagyságrendben lehet jelen. Ezek a következők:

Anas platyrhynchos,
Aythya fuligula,
Bucephala clangula,
Fulica atra,
Anser fabalis.

3. Meghaladja az ezret vagy elérheti a néhány ezres nagyságrendet az:

Anas crecca,
Aythya ferina,
Larus ridibundus.

- 4 Százias nagyságrendben fordul elő a:

Podiceps cristatus,
Anser anser,
Anser albifrons,
Larus canus,
Larus argentatus

A vízimadarak állománybecslésének pontos térbeli rögzítése kezdettől azt a célt is szolgálta, hogy feltárjuk a Balatonon a vízimadarak szempontjából legértékesebb területrészeket, és az így szerzett ismeretek szerint javaslatot tegyünk a védett területek kijelölésére. További cél ugyanezen vízfelületeknek a Ramsari-területek jegyzékébe való felvétele. Már az eddigi vizsgálatokból is látható, hogy természetvédelmi szempontokból a legértékesebb területek: a Paloznaki-öböl, a Bozsai-öböl, a Fonyód előtti 3–4 km²-nyi nyílt víz és a Keszthelyi-öböl. Amennyiben a további vizsgálatok is alátámasztják megállapításainkat, javasolom e területek védetté nyilvánítását.

Dr. Bankovics Attila
Magyar Madártani Intézet
H – 1121 Budapest, Költő u. 21.

Irodalom

- Fülöp L. Z. (1982): Fehérsőrű búvár (*Gavia adamsii*) Balatonlellénél. *Aquila*. 88. 127.
Keve A. (1968): *Aythya* és *Merginae* fajok előfordulásai és vonulásuk évi ciklusai a Balatonon. *Aquila*. 75. 25–44.
Keve A. (1984): Magyarország madarainak névjegyzéke. Budapest.